

ККСЦ дозволяє митрополиту втручатися в кадрові питання єпархій його митрополії.

Влада єпархіального економа не безмежна. Він підпорядкований єпископу та економічній раді. Ця рада є колективним органом, який визначає основні напрями фінансово-господарської діяльності та веде контроль за діяльністю єпархіального економа. Єпископ зобов'язаний призначити раду з економічних питань, яку склад якої визначає не самостійно, а за порадою колегії єпархіальних радників. Ця норма відрегульована кан.32 партикулярного права: "Членів ради з економічних справ іменує єпархіальний єпископ, порадившись із колегією єпархіальних радників". Щоби уникнення зловживань ККСЦ у кан.263 §3 приписує: "Зі складу ради з економічних справ виключаються однокрівні або свояки єпархіального Єпископа аж до четвертого ступеня".

Єпархіальний економ має особливий статус у єпархії. Цей статус особливо виражається в період, коли єпархія втрачає єпископа. Коли єпархія стає вакантною, нею тимчасово управляє адміністратор єпархії. Єдине обмеження, якого зобов'язаний дотримуватися адміністратор: він не може звільнити єпархіального економа. Звільнення може відбутись тільки тоді, коли єпархія має постійного єпископа. Існує тільки один випадок, при якому економ може бути звільнений зі своєї посади в період, коли єпархією керує адміністратор. Це повинно відбутися

тоді, коли сам економ стає адміністратором єпархії. Так реалізовується принцип, що керівник єпархії в жодному випадку не може одночасно бути економом.

Аналогічна схема організації фінансово-господарського життя відбувається на рівні парафій. На цьому рівні господарську діяльність регулюють Канони партикулярного права. Парох зобов'язаний призначити людину, відповідальну за парафіяльні фінанси. Також парох повинен створити парафіяльну економічну раду з активних членів парафії. Ці норми все ще перебувають на стадії впровадження.

Отже, фінансово-господарська діяльність в Українській Греко-Католицькій Церкві регулюється Кодексом Канонів Східних Церков та Канонами партикулярного права. Регулювання відбувається на трьох рівнях: патріаршому, єпархіальному та парафіяльному. На кожному рівні керівник структури (Патріарх, єпископ чи парох) зобов'язаний призначити окрему особу, відповідальну за фінанси. Призначення, звільнення і контроль за діяльністю економа здійснюється керівником відповідної структури спільно з обраними колегіальними органами.

Список використаних джерел:

1. Канони партикулярного права Української Греко-Католицької Церкви.
2. Кодекс Канонів Східних Церков.
3. Путівник по східному кодексу. Коментар до Кодексу Канонів Східних Церков. – Львів: Свічадо, 2008. – 792 с.

СЕКЦІЯ 2. СОЦІАЛЬНА РОБОТА ЯК РІЗНОВИД СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

М.В. Волошин, студ.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАКОНОДАВЧОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

У процесі своєї діяльності релігійні організації постійно стають учасниками господарських правовідносин. Однак, така господарська діяльність завжди виступає другорядною по відношенню до основної діяльності цих організацій – релігійної, яка полягає у звершенні богослужінь, обрядів, церемоній та проповіді відповідного віровчення. Підтримання зазначеного балансу дає змогу релігійній організації найбільш оптимально реалізувати свій статус юридичної особи приватного права і утверджувати у суспільстві ті чи інші ідеологічні та моральні настанови, відповідно до її цілей та завдань.

Чинне законодавство України, закріплюючи правове положення релігійних організацій, не оминувало і належної регламентації таких організацій як суб'єктів господарювання. Зокрема, господарській діяльності релігійних об'єднань присвячена стаття 19 Закону України "Про свободу совісті та релігійні організації". Відповідно до зазначеної правової норми, релігійні організації у порядку, визначеному чинним законодавством, мають право для виконання своїх статутних завдань засновувати видавничі, поліграфічні, виробничі, реставраційно-будівельні, сільськогосподарські та інші підприємства, а також добродійні заклади (притулки, інтернати, лікарні тощо), які мають право юридичної особи [1]. Незважаючи на вичерпний зміст даної статті, слід звернути увагу на ряд проблемних питань, пов'язаних з законодавчим формулюванням та практичним втіленням правових норм, що у ній містяться.

Так, у назві згаданої статті законодавець виділив категорію "виробнича діяльність" зі змісту поняття "господарська діяльність", що є неприпустимим з огляду на

юридичну природу господарської діяльності. У системі господарського права окреслено три види правовідносин, які спостерігаються у всіх сферах господарювання. Одним з таких видів виступають господарсько – виробничі правовідносини, які характеризуються як такі, що виникають при безпосередньому здійсненні господарської діяльності суб'єктом господарювання [2]. Окрім того, слід відзначити, що у наступних частинах статті 19 законодавець акцентує увагу на виробничій діяльності релігійних організацій лише при регламентації процедури оподаткування такої діяльності. При цьому, частини 4 і 5 зазначеної статті взагалі не містять жодного згадування ані про господарську, ані про виробничу діяльність релігійних організацій [1]. Тому, на нашу думку, застосований підхід є невиправданим та не відповідає загальноприйнятим правилам законодавчої техніки.

З метою визначення найбільш оптимальної моделі юридичної регламентації господарської діяльності релігійних організацій, звернемось до зарубіжного досвіду. У законодавстві про свободу совісті територіально наближених до України держав – Російської Федерації та Республіки Білорусь, замість категорії "господарська діяльність" використовується сентенція "підприємницька діяльність" [3;4]. Визначаючи наявний у цих законах загалом – декларативний характер правової регламентації господарської діяльності релігійних організацій, слід констатувати, що у них застосовується більш виражений підхід до характеристики даної категорії. Так, законодавці схиляються до традиційного поділу господарської діяльності на комерційну (підприємницьку) та некомерційну. Визначаючи некомерційну природу релігій-

них організацій як базову, автори законів допускають можливість здійснення такими організаціями підприємницької діяльності у передбаченому Законом порядку та виключно з метою досягнення ними цілей, заради яких вони створюються і якщо така діяльність відповідає встановленим цілям.

Слід також звернути належну увагу на характер нормативної регламентації господарської діяльності релігійних організацій у державах – членах Європейського Союзу, законодавчі принципи яких за сучасною стратегією розвитку міжнародного співробітництва України, покликані знайти своє втілення у вітчизняному законодавстві. Так, у Законі Литовської республіки "Про релігійні общини і співтовариства" визначено право релігійних об'єднань на зайняття виробничо – господарською діяльністю [5]. Як вже нами було зазначено, такий підхід є більш прийнятним та відповідним до юридичної природи господарських правовідносин.

Також, законодавство деяких європейських держав встановлює співвідношення підприємницької діяльності релігійних організацій з іншими, некомерційними видами діяльності, які можуть ними здійснюватися. Відповідно до положень Закону Чехії "Про свободу релігії і статус церков та релігійних об'єднань і про внесення змін у деякі закони", підприємництво та інша дохідна діяльність релігійних організацій, окрім благодійної, соціальної або медичної благодійної діяльності, можуть виступати лише їх додатковою діяльністю [6]. Така правова позиція є цілком прийнятною, адже релігійне об'єднання за будь – яких умов не може здійснювати підприємницьку діяльність як пріоритетну. Тому, на нашу думку, як при проведенні релігієзнавчої, так і при здійсненні правової експертизи статутів релігійних організацій під час процедури їх реєстрації має бути звернено особливу увагу на співвідношення релігійної та господарської – підприємницької складових їх діяльності. Така перевірка дасть змогу уникнути подальшого утвердження існуючого суспільного погляду на релігійні організації як на такі, що ставлять собі за основну мету матеріальне збагачення від здійснюваного ними підприємництва.

Повертаючись до аналізу змісту статті 19 Закону України "Про свободу совісті та релігійні організації" (далі – Закон) слід зазначити, що як і будь – який інший суб'єкт господарювання, підприємство, єдиним власником якого виступає релігійна організація, має особливу структуру управління та специфічний механізм організаційних зв'язків між керівництвом релігійною організацією, адміністрацією підприємства та його структурними підрозділами. Ці ознаки формують особливий правовий статус таких підприємств, який передбачає наявність одночасної юридичної регламентації їх діяльності як з боку держави, так і з боку конкретної релігійної організації. Однак, з огляду на зміст вищезазначеної статті, видається незрозумілим в якій частині на такі підприємства поширюється чинне державне господарське законодавство, а на який обсяг правовідносин поширюються норми статуту та інших локальних актів релігійного об'єднання. Вирішення цієї проблеми видається нагальним, адже великий обсяг виробництва на підприємствах релігійних організацій пов'язаний з виготовленням майна, призначеного для задоволення релігійних потреб громадян. Тому, чітке визначення кола суб'єктів, які будуть здійснювати управління та контроль за цими підприємствами і встановлювати відповідні стандарти для продукції, що ними виготовляється, дасть змогу попередити протиправне державне втручання у їх внутрішнє функціонування.

Також слід зауважити, що норма статті 22 Закону встановлює виключне право релігійних організацій на заснування підприємств для випуску богослужбової літератури і виробництва предметів культового призначення [1]. На наш погляд, перелік видів діяльності, право на здійснення яких мають релігійні організації має бути вичерпним і повним. Примітним видається факт того, що у згаданій статті Закону застосовано вузький підхід до визначення обсягу релігійної літератури, яка видається на заснованих релігійними організаціями підприємствах. Адже, окрім богослужбової, існує також місіонерська, наукова, публіцистична і художня література, яка відображає ідеологічну позицію та віровчення тієї чи іншої релігійної конфесії. За логікою законодавця, випуск книг за цими літературними стилями знаходиться поза правовою регламентацією. Отже, поза юридичним захистом залишається право релігійних організацій здійснювати контроль за виданням таких творів. Це означає, що на даний момент будь – яке світське видавництво може випускати у світ будь – яку релігійну літературу (окрім богослужбової), не несучи при цьому жодної відповідальності за відповідність її змісту задекларованому в ній конфесійному віровченню. Таке видавниче свавілля, яке становить загрозу релігійній безпеці у державі є неприпустимим та має бути зупинене шляхом внесення відповідних змін до Закону. На нашу думку, редагування має бути здійснене шляхом доповнення 22 статті наступною нормою: "Твори, що належать до релігійної літератури, підлягають виданню виключно за наявності письмової рекомендації про допущення твору до видання, наданої відповідальним за видавничу діяльність структурним підрозділом релігійної організації". Вважаємо, що саме шляхом здійснення спеціального релігієзнавчого засвідчення направленої до видання релігійної літератури з'являється реальна можливість запобігти несанкціонованому виходу на ринок творів релігійного змісту, що містять викривлений авторський погляд на традиційні віровчення.

З огляду на вищенаведене, слід дійти висновку про те, що на даний час обсяг юридичної регламентації господарської діяльності релігійних організацій можна оцінювати з одного боку – як достатній, проте з іншого – як такий, що потребує здійснення над ним ряду доопрацювань, враховуючи наявні правозастосовчі проблеми. Сучасне українське законодавство про свободу совісті потребує більш чіткого визначення юридичної природи такої діяльності, враховуючи специфіку відповідних відносин, що виникають у повсякденному житті релігійних громад. У правовому регулюванні цих відносин необхідно розмежувати не підприємницьку та підприємницьку складові господарської діяльності релігійних об'єднань, закріпивши при цьому примат некомерційного елемента цієї діяльності над комерційним. Слід наголосити, що враховуючи існуючі тенденції у релігійному житті людей, відповідне державне законодавство має максимально наблизити свій регулятивний вплив на суспільні відносини, що наразі виникають у даній сфері, з метою постійного і стабільного забезпечення релігійної безпеки громадян.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про свободу совісті та релігійні організації". ВВР, 1991, №25, ст. 283 (у редакції від 08.09.2016 р.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12?find=1&text=%ED%E5+%EA%EE%EC%E5%F0%F6>.
2. Господарський кодекс України. ВВР, 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144 (у редакції від 17.06.2018 р.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15?find=1&text=%F0%E5%EB%B3%E3%B3%E9%ED#w111>.
3. Федеральный закон от 26.09.1997 г. № 125-ФЗ "О свободе совести и о религиозных объединениях" (в редакции от 05.02.2018 г.). –

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&firstDoc=1&lastDoc=1&nd=102049359>.

4. Закон Республики Беларусь О свободе совести и религиозных организациях от 17 декабря 1992 г. № 2054-XII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kodeksy-by.com/zakon_rb_o_svodode_sovesti_i_religioznych_organizatsiyah.htm.

5. Закон Литовской республики "О религиозных общинах и сообществах" от 4 октября 1995 г. № 1-1057. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://constitutions.ru/?p=8310>.

6. Zákon o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-3>.

**А.Р. Кобетяк, канд. філос. наук
Житомирська єпархія УПЦ, Житомир, Україна**

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО

Коли ми говоримо про соціальне підприємництво сьогодні, то перш за все йдеться про новий вид підприємницької діяльності, яка покликана вирішити соціальні проблеми. Таке підприємство діє за всіма законами бізнесу і приносить прибуток, тому не вважається благодійною організацією. Воно поширюється на такі галузі, як освіта, охорона навколишнього середовища, боротьба з бідністю, захист прав людини тощо. Соціальне підприємництво, націлене на пом'якшення або вирішення соціальних проблем. Фактично, це відгук на основні проблеми суспільства – бідність, несконцентрованість громади, тотальне безробіття.

Якщо взяти загальносвітові масштаби, то соціальне підприємництво потужно розвивається в провідних країнах світу, в тому числі і в Європі, вирішуючи питання безробіття, соціального захисту та соціального залучення. Наприклад, у Великобританії діє близько 60 000 соціальних підприємств, до яких входять як організації, що навчають безробітних, так і соціальні служби, і навіть муніципальні готелі. Важливо, що у Європі соціальне підприємництво активно підтримується церковними організаціями всіх гілок, насамперед протестантами та римо-католицькою церквою. Церковні громади в окремо взятих містах тісно співпрацюють з місцевими громадськими організаціями та рухами, використовують найрізноманітніші фонди та засоби для вирішення нагальних соціальних потреб місцевих громадян. Особлива увага приділяється обездоленим та мало захищеним верствам населення. Фактично, створюється бізнес спрямований на соціальні цілі з прибутками, що йдуть переважно на саморозвиток, громадські справи чи задоволення соціальних потреб. Головна місія соціального підприємництва – приносити користь суспільству.

Загалом, соціальне підприємництво виникає на перехресті традиційного бізнесу та благодійності з вираженням соціальним нахилом. Від традиційного підприємництва воно бере підприємницький підхід та користується традиційними законами ринку та бізнесу, а від благодійності – соціальну направленість. Відтак, головним мотивом підприємницької діяльності є не фінансовий прибуток, а розвиток територіальної громади.

Важливою відмінністю від загальновідомих добродійних організацій є самоокуповування та певна фінансова стійкість. Це впливає на здатність соціального підприємства вирішувати соціальні проблеми до їх повного вирішення (якщо це можливо). Крім того, використовуються кошти отримані в результаті власної діяльності. Таким чином такі організації незалежні від політичної та фінансової кон'юнктури в регіоні.

Одним із найважливіших елементів соціального підприємництва, в тому числі із залученням релігійного фактору, є допомога подолати соціальну ізоляцію. Перш за все, це стосується можливості працевлаштування людей з обмеженими фізичними і психічними

можливостями, тих, хто тривалий час був безробітним, а також представників груп ризику. Люди, які вже втратили надію на власне місце у суспільстві отримують шанс бути залученими до певної справи, саме завдяки методам роботи соціального підприємництва. Крім того, активізується участь і добровільна робота громадян, залучаються різні державні фонди та служби, наприклад Центри зайнятості.

В останні роки в Україні соціальне підприємництво набуває все більшої популярності серед громадських організацій як ефективний механізм вирішення локальних соціальних і економічних проблем територіальних громад. Зокрема акцентується увага на малопробиткових, непопулярних питаннях, від яких звичайний бізнес просто відмовляється через малу прибутковість або ж складність підготовки фахівців.

Соціальна програма допомагала підприємцям цієї сфери в Україні влаштувати власні компанії, надаючи юридичну, консультаційну та фінансову підтримку. Регіональні центри підтримки соціального підприємництва вже створені у Києві, Львові та Донецьку.

Що стосується конкретно нашого регіону, то у Житомирі при громадській організації "Місія Самарян в Україні" працює цех по виготовленню виробів з металу. В його роботі задіяно близько 50 людей. Його основна мета – допомога в адаптації та працевлаштуванні соціально незахищених верств населення – алко- та наркозалежних, колишніх ув'язнених [1, с. 4]. В цілому, сьогодні в Україні нараховується близько 700 підприємств, які за тими чи іншими ознаками можна віднести до категорії "соціальне підприємництво".

Звернувшись до релігійних впливів на становлення соціального підприємництва в Україні, то вони ще не такі потужні як у Європі. Це поняття загалом доволі нове для українського суспільства в цілому, тим паче для консервативних церков православної традиції.

Разом із тим, Православні конфесії несуть своє соціальне служіння в суспільстві, вважаючи це одним із пріоритетних завдань. Їх соціальне служіння формується навколо різноманітних соціальних проблем людини. Таким чином церковники власною соціальною службою відповідають на найпроблемніші потреби суспільного життя. Соціальне служіння багатогранне і включає в себе широкий спектр проблем і питань, що становлять інтерес для різних верств і соціальних груп, представників різних конфесій і громадських інститутів. Згідно "Основ соціальної концепції РПЦ", а у всіх православних церков представлених в Україні цей документ перегується, в п. 1.3. йдеться: "Життя в Церкві, до якої закликається кожна людина, є невинне служіння Богу і людям. До цього служіння прикликається весь народ Божий. Члени Тіла Христового, беручи участь в спільному служінні, виконують свої особливі функції. Кожному дається особливий дар для служіння всім. "Служіть

один одному, кожен тим даром, який отримав, як домобудівничі всілякої Божої благодаті" (1 Пет. 4: 10) [2]". Отже, робити добро один одному, а особливо людям нужденним, незахищеним, обездоленим, тобто тим, хто в цьому має потребу, – обов'язок кожного християнина.

Церква проповідує, що ключ до економічного процвітання – це Євангеліє. Як приклад можна навести факт, що на початку ХХ століття у Галичині саме священики дуже часто ставали засновниками та керівниками кооперативів, які слугували основою добробуту українців [3]. В центрі всього, в тому числі і бізнесу Церква ставить людину, з усіма її потребами. Не бажання максимального фінансового прибутку, якраз те що цікавить традиційні підприємства, а особливий дар творчості, що генетично закладений у кожній особистості. Більшість економічних криз створено штучно з метою грабунку, коли громадськість щось не розуміє чи не контролює суспільні інституції.

У всі часи Православна церква притримуйся законів етики та духовності. Не роби іншим того, чого не бажаєш собі (Кантівський імператив, який прописаний ще у Євангелії). Гроші це не бог. Гроші це не основна ціль, це засіб для досягнення збереження дару життя, миру, добробуту, здоров'я. Тобто твоя діяльність не має шкодити іншим.

Що стосується конкретних організацій, то як приклад варто навести Всеукраїнську молодіжну організацію "Православні скаути України", яка вже декілька років діє в різних регіонах України. Окремо згадаємо церковні будинки для пристарілих та сиротинці, які знаходяться на самозабезпеченні (випускають власну, хоч і примітивну продукцію, влаштовують благочинницькі вечори, шують та інше) та діють за підтримки Церкви. А також діють численні столові для обездолених, які самостійно готують їжу.

Ще один винятковий приклад соціального служіння, яке можливо в перспективі перейде і в соціальне підприємництво це діяльність архієпископа Лонгина на Буковині. Це відомий громадський діяч і церковний будівничий, засновник і керівник великого дитячого притулку, який діє при монастирі в Молниці. Близько 400 дітей постійно проживають у його притулку, більшість із них невеличково хворі. Це цілий комплекс де діють власні міні-ферми, заводи, фабрики, де виготовляється найнеобхідніше для повсякденного життя дітей-інвалідів.

Підсумовуючи зазначимо, що соціальне підприємництво – це нова перспективна галузь діяльності, яка лише набирає розповсюдження в Україні. Воно покликане вирішити важливі соціальні проблеми населення, зокрема людей з обмеженими можливостями та обездолених. Православна церква тільки розпочинає долучатися до цього процесу. Напевне, десь консервативність та відсторонення від підприємницької діяльності не дозволяє повноцінно включитися церкви у соціальне підприємництво та тримати лідерство у цьому. Адже Церква і так постійно пропагує та активно займається власним соціальним служінням, зокрема дітьми, бездомними, бідними, тобто соціально незахищеними. Місія Церкви – служити людям. Тому будемо сподіватися на майбутній активний розвиток соціального служіння в Україні, в тому числі і з яскраво вираженим церковним елементом.

Список використаних джерел:

1. У Житомирі відкрили підприємство для людей з обмеженими можливостями // Житомирщина: обласна громадсько-політична газета. – 2017. – № 9. – С. 4.
2. Основы социальной концепции Русской Православной Церкви. – Режим доступа : <https://mospat.ru/ru/documents/social-concepts>.
3. 10 правил бізнесу від Андрея Шептицького // День. – 2015. – 28 серпня. – Режим доступу : <https://day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/10-pravyl-biznesu-vid-andreya-sheptyckogo>.

Л.Г. Конотоп, д-р філос. наук, проф.,

Г.О. Конотоп, канд. екон. наук

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

СУЧАСНІ ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ: ЕКОНОМІКА І РЕЛІГІЯ

Сучасні глобалізаційні процеси призводять до створення якісно нового середовища розвитку фірм, галузей економіки та світового співтовариства. Кардинальні перетворення як за темпом змін, так і за якісними характеристиками, потребують відповідного інституційного забезпечення та його теоретичного обґрунтування. Нові ринкові економіки можуть бути визначені як системи, що об'єднують процеси на макrorівнях згідно із закономірностями розвитку ринкового господарства та роблять суттєвий внесок у створення якісно нової структури. Трансформаційні перехідні процеси можуть охоплювати різні країни. Проте найбільш актуальними й динамічними вони є в постсоціалістичних країнах, так як у цьому випадку виникає необхідність формування принципово нових методів організації суспільно-економічних і релігійних процесів. Як наслідок, ризики і відповідальність є набагато більшими в порівнянні з економіками, де процес трансформації охоплює лише певні галузі.

Більшість нових ринкових економік мають обрати основний напрям трансформації відповідно до неоліберальної, приватно-корпоративної чи соціально-ринкової моделі. Проте обраного напрямку не завжди вдається автоматично досягти через проблеми неінтегрованості інституційного середовища в глобальні процеси. До основних критеріїв економік з ринками, що формуються

можна віднести об'єктивну необхідність у радикальних економічних й інституціональних змінах, всеохоплюючі реформи всіх галузей економіки та набуття основних рис та ознак розвинених ринкових країн. Дані трансформаційні перетворення, як правило, потребують значних ресурсів та часу. Тому процеси трансформації являють собою майже перманентне середовище функціонування нових ринкових економік, які намагаються досягти відповідності між їхніми стратегіями та змінними умовами зовнішнього економічного середовища.

У сьогоднішні в нових ринкових економіках існує невідповідність національних, релігійних інтересів та суспільних потреб. Це пов'язано з нечітким розумінням відмінностей між інтересами й потребами та відсутністю державної політики, що спрямована на їх збалансування. Під державною політикою розуміється розробка низки заходів протекціоністського характеру. Безумовно, поняття "національні інтереси", "релігійні інтереси" й "суспільні потреби" не є тотожними й мають свої особливості та відмінні риси, проте вони не мають розглядатися з позицій філософського холізму, коли суспільство позиціонується вищим за індивіда, а інтереси окремої людини мають бути підпорядкованими суспільним інтересам. Окрім того, державна політика не має зводитися виключно до протекціоністської політики, тому що, по-перше, це